

די קונצן-מאכערס' פון לובלין

פון דניאל קענעדי²

דאָס אַלץ האָבן אַראַגאַניזירט די מיטאַרבײַטער פֿונעם לובלינער קולטור־צענטער Brama Grodzka - Teatr NN („גראַדזקער טױער“). עס באַשטייט פֿון אַ טעאַטער און אַ מוזיי וואָס געפֿינט זיך ביים מױער פֿון דער לובלינער אַלטשטאָט. זײַן הױפּטזײל²¹ איז צו אַראַגאַניזירן קינסטלערישע און פּעדאַגאָגישע אַקטיוויטעטן וואָס זאָלן דערמאָנען די לובלינער וועגן דער געשיכטע פֿונעם פֿאַרשוונדענעם ייִדישן לובלין. דער טױער שטייט אױפֿן אָרט וואָס איז פֿריער געווען די גרענעץ²² צווישן די ייִדישע און קריסטלעכע טײלן פֿון שטאָט, אָבער דער גאַנצער ייִדישער קוואַרטאַל²³, אַרייַנגערעכנט²⁴ בנינים²⁵ און גאַסן איז אָפּגעמעקט געוואָרן²⁶ דורך די דײַטשן. איצט איז פֿאַראַן אַ פּערמאַנענטע אויסשטעלונג²⁷ פֿון פֿאַטאָגראַפֿיעס, דאָקומענטן און רעקאָרדירונגען וואָס זאָגן עדות²⁸ וועגן דעם געוועזענעם ייִדישן לעבן אין לובלין און אַ דאַנק אַ געוואָלדיקער²⁹ פֿאַרשונג³⁰־אַרבעט קען מען זיך דערוויסן אַלע פּרטים³¹ וועגן די ייִדן וואָס האָבן געווינט אין יעדן הױז אױף יעדער גאַס פֿון דער פֿאַרמלחמהדיקער תקופֿה³². די יונגע־לייט פֿון די אַרומיקע שטעטלעך³³ און די לערערס אין די אַרטיקע גימנאַזיעס³⁴ שפּילן אַ גרויסע ראָלע ביים פֿעסטיוואַל. זײ נעמען אַנטייל אין אַלע וואַרשטאַטן און העלפֿן די אינטערנאַציאָנאַלע קינסטלער. זײ זענען נײַגעריק³⁵ און אָפֿן און גיבן דעם איינדרוק אַז נאָכן פֿעסטיוואַל וועלן זײ זיך ווײַטער אינטערעסירן מיט באַשעוויסן און מיט דער ייִדישער קולטור בכלל³⁶.

איר האָט אַפֿשר³ שוין עפּעס געהערט וועגן אַ פֿעסטיוואַל לכּבֿוד⁴ יצחק באַשעוויס־זינגער⁵ וואָס קומט פֿאַר אין פּוילן יעדעס יאָר אין זומער ? זאָלט איר אָבער וויסן אַז עס האַנדלט זיך נישט וועגן איין איינציקן פֿעסטיוואַל, נאָר גאָר וועגן צוויי. פּונקט ווי⁶ פּתּרילעווקע⁷ האָט פֿאַרמאַגט צוויי פֿון אַלצדינג : צוויי שולן⁸, צוויי צײַטונגען אַאָז⁹ וו⁹, זענען דאָ אױך אין פּוילן צוויי פֿעסטיוואַלן לכּבֿוד באַשעוויסן. דער ערשטער, גרעסערער פֿעסטיוואַל, „באַשעוויסעס וואַרשע“ (Warszawa Singera) קומט פֿאַר אין וואַרשע זינט 2004 און דער קלענערער, באַשיידענערער, „אויף באַשעוויסעס שפּורן“¹⁰ (Śladami Singera) האָט זיך אָנגעהויבן אין 2011. וועגן אַט דעם ווייניקער באַקאַנטן פֿעסטיוואַל וועלן מיר דאָ רעדן. ס'איז אַ וואַנדערנדיקער¹¹ פֿעסטיוואַל וואָס באַזוכט עטלעכע קליינע שטעטלעך ווי שעברעשין, בילגאָריי, יזעפּוּוו, טישעוויץ און בעכעוו, און צום סוף¹² לובלין, אינעם ראַיאָן¹³ וווּ באַשעוויס האָט פֿאַרבּראַכט אַ טײל פֿון זײַן יוגנט און וואָס ער דערמאָנט אין עטלעכע פֿון זײַנע דערציילונגען. דער פֿעסטיוואַל ווערט אָנגעפֿירט פֿון יונגע פֿרייוויליקע¹⁴, דער עיקר¹⁵ פֿון פּוילן, אוקרײַנע און ישראַל¹⁶, אָבער אױך פֿון אַזעלכע לענדער ווי רוסלאַנד, פֿראַנקרייך אָדער טערקײַ. דאָס רובֿ¹⁷ פֿון זײ – קינסטלער, אַקטיאָרן, מוזיקאַנטן אָדער אַקראַבאַטן. אין יעדן שטעטל זענען מיר געבליבן אַ פֿאַר טעג. ערשטנס האָט מען געהאַלטן פּל־המינים¹⁸ וואַרשטאַטן¹⁹ : פֿון מאַלערייַ, אַקראַבאַטיק, ייִדישן געזאַנג אָדער ייִדיש־שפּראַכלעקעציעס פֿאַר אָנהייבערס און נאָך דעם אַ גרויסן ספּעקטאַקל פֿון טעאַטער, מוזיק (צווישן אַנדערע – די פֿאַריזער גרופּע „משקה“²⁰) און קונצן־מאַכערייַ.

1. magiciens (réf. au roman *Le Magicien de Lublin*)/magicians (ref. to the novel *The Magician of Lublin*)/“הקוסם מלובלין”
2. Daniel Kennedy 3. EFsher peut-être/perhaps/אולי 4. LEKOVED en l'honneur de/in honor of 5. YITSKHOK I.B. Singer 6. tout comme/just as/כמו 7. KASRI'LEVKE bourgade fictive/fictional town de/of Sholem-Aleykhem/שלום־עליכם 8. synagogues/בתי כנסת 9. traces/workshops/עקבות/וכו' etc. און אזוי ווייטער 10. itinérant/wandering 11. district/אזור 12. SOF enfin/finally/לבסוף 13. BÉNÉVOLES/volunteers/כל כול 14. YISROEL Israël 15. ... IKER surtout/mainly 16. ROV la plupart/most 17. KOL-HAMINIM toutes sortes/all sorts 18. ateliers/workshops/סדנאות/20. MASHKE 21. but principal/principal aim/מטרה עיקרית/22. limite/boundary/גבול 23. quartier/quarter/תערוכה 24. y compris/including/כולל 25. BINYONIM immeubles/buildings 26. effacé/wiped out/נהרס 27. exposition/exhibition/28. ... EYDES témoignent/bear witness/מעידים 29. vaste/huge/רחבת היקף 30. recherche/research/מחקר 31. PROTIM détails, sing. פרט PRAT 32. FARMILKHO'MEDIKER TKUFE période d'avant-guerre/pre-war era/לפני המלחמה 33. villages environnants/surrounding villages/הכפרים 34. lycées locaux/local high schools/מקומיים 35. curieux/curious/סקרנים 36. BIKHLA'L en général/in general/באופן כללי.